

GELİR VERGİSİ SİSTEMİNİN ALTERNATİFLERİ VE DEĞERLENDİRMESİ*

Yunus DEMİRLİ**
M. Cahit GÜRAN***

Öz

Dünyadaki sermaye hareketlerine bağlı olarak artan vergi rekabeti, ülkeleri küresel mali gerçeklere uymaya ve vergi yapılarında reforma gitmeye zorlamaktadır. Vergilemede temel amaç; temel vergileme ilkeleri ile tanımlanan hedeflere ulaşmak olsa da, dönemler ve ülkeler açısından vergi reformlarının öncelikleri değişmektedir. Bu çalışmada, kapsamlı gelir vergisi sisteminin alternatifi olarak dünyada yaygın şekilde uygulanan; düz oranlı gelir, ikili gelir ve kişisel harcama vergisi sistemlerinin incelenmesi ve bu sistemlerin vergi reform çalışmalarının yöneldiği hedefler açısından sahip oldukları üstün ve dezavantajlı yönlerin tesbiti amaçlanmaktadır. Çalışmada ulaşılan temel sonuç; günümüz vergi reformlarının esas olarak ekonomik etkinliği sağlama amacına yöneldiği ve alternatif sistemler arasında düz oranlı gelir vergisi sisteminin bu amacı en iyi sağlayan seçenek olduğu şeklindedir.

Anahtar Sözcükler: Düz oranlı gelir vergisi, ikili gelir vergisi, kişisel harcama vergisi, vergi reformları.

Abstract

The Alternatives of Income Tax System and its Evaluation

In recent years, the tax competition driven by global capital movements places governments under increasing pressure to adhere to global fiscal reality and forces them to pursue tax reforms. Even though the fundamental purpose of taxation is to achieve the goals defined with essential taxation principles, the priorities of each tax reform are set according to current economic conditions of countries and terms. In this paper, as commonly discussed alternatives to the comprehensive income taxation system, the flat tax, dual income tax, and personal

---

* Bu çalışma, danışmanlığı Doç.Dr. M. Cahit GÜRAN tarafından yürütülen “Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Reformları ve Türkiye’de Gelir Üzerinde Alınan Vergiler Açısından Bir Değerlendirme” adlı Doktora Tez çalışmasından üretilmiştir.

** Öğr.Gör.Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Gerede Meslek Yüksekokulu, İktisadi İdari Programlar Bölümü.

*** Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi, Maliye Bölümü, Beytepe- ANKARA, guran@hacettepe.edu.tr

expenditure tax are investigated and their advantages and disadvantages in terms of tax reforms' goals are evaluated. We observed that the principal objective of the recent tax reforms was to achieve economic efficiency. Furthermore, among these alternatives, the flat-tax system seems to work best to achieve this objective.

Keywords: Flat tax, dual income tax, personel expenditure tax, tax reforms.

GİRİŞ

Kapsamlı gelir vergisi sistemi, dünyada yaygın olarak uygulanan bir sistem olmakla birlikte, bu sisteminin zayıf tarafları ve artan vergi rekabeti ülkeleri vergi reformu yapmaya zorlamaktadır. Uygulamalarında farklılıklar olsa da, dünyada yaygın olarak uygulanan kapsamlı gelir vergisi sistemini reforma tabi tutan ülkelerdeki gelir vergilemesine alternatif olarak sayabileceğimiz ana eğilimler; düz oranlı gelir vergisi, ikili gelir vergisi ve kişisel harcama vergisi sistemleridir.

Düz oranlı gelir vergisi sistemi geçiş ekonomilerinin; ikili vergi sistemi İskandinav ülkelerinin uyguladığı sistemlerdir. Kişisel harcama vergisi ise, başarısız olan Hindistan ve Sri Lanka uygulamaları dışında, günümüzde uygulanmamaktadır. Ancak kapsamlı gelir vergisi sisteminin alternatifi olan düz oranlı gelir ve ikili gelir vergisi sistemi uygulamalarının geçmişten günümüze arttığı, son yıllarda vergi reformu yapan ülkelerin düz oranlı, ikili ya da yarı ikili sistemlere çokça başvurduğu, kişisel harcama vergisinin ise literatürde tartışılmaya devam edildiği görülmektedir.

Bu çalışmada sırasıyla, kapsamlı gelir vergisinin alternatifi olabilecek düz oranlı gelir vergisi, ikili gelir vergisi ve kişisel harcama vergisi sistemlerinin genel özellikleri, işleyişleri, bu sistemlerin uygulama farklılıkları incelenmiş, sonuç kısmında ise bu sistemler reform ilkeleri bakımından karşılaştırılmıştır. Bu vergileme alternatiflerinin, reform ilkeri bakımından temel öncelikleri belirlenmiştir.

1. DÜZ ORANLI GELİR VERGİSİ SİSTEMİ

Hall ve Rabushka'nın 1980'lerdeki önerileri doğrultusunda düz oranlı vergi sistemi; kapsamlı gelir vergisi sistemindeki artan oranlı tarifenin yerine düz oranı seçen, gelir ve kurumlar vergisini aynı çatı altında, daha geniş tabanda ve daha düşük ve düz oranla vergilendirmeyi esas alan bir sistemdir. Bu yönüyle düz oran, orandan ziyade bir vergileme eğilimini ifade etmektedir. Bu şekilde tarifeleri daha geniş açıdan ele aldığımızda artan ve düz oranlı tarifelerin, vergi sistemlerinin yapısını ve eğilimini belirlediğini söylebiliriz.

Çünkü artan oranlı ve düz oranlı vergi sistemleri, tarifeler üzerine kurgulanmıştır ve tarifelerin ötesinde bir vergileme tekniğini ifade etmektedirler. Kay (1990: 36) artan oranlı vergilemeyi, amacını yansıtacak şekilde “gelir dağılımına müdahale derecesi” olarak tanımlamıştır. Sarıoğlu ise (2002: 221) bir tarife biçimi olmaktan ziyade bir vergi sistemi sorunu olan artan oranlılığı; marjinal vergi oranının ortalama vergi oranından büyüklüğü yanında, tüm vergi sisteminin gelir dağılımına müdahale ederek mevcut gelir dağılımını alt gelir grupları lehine değiştirme kabiliyeti olarak tanımlamaktadır. Artan oranlı vergi sisteminin bu müdahaleci yaklaşımı karşısında, düz oranlı vergi sistemi gelir dağılımına müdahale etmediği, vergi oranlarını düşük uyguladığı, çalışma boş zaman tercihinde nötr olduğu, istisna ve muafiyet uygulamaları ile piyasa sistemini yönlendirmediği için temel esasları itibariyle daha liberal bir sistemdir.

Düz oranlı gelir vergisi sistemi; marjinal ve ortalama vergi oranlarını eşitlemenin yanında, kişisel ve işletme kazançlarını eşit ve düşük oranda vergiye tabi tutan, sistemdeki vergi kolaylıklarını kaldırarak vergi tabanını genişleten, vergi sistemini basitleştirerek yönetim ve uyum maliyetlerini azaltan bir sistemdir. Ancak bu sistemdeki uygulama farklılıkları, saf düz oran, gizli artan oranlı düz oran, iadeli düz oran olmak üzere temelde üç farklı düz oranlı vergileme şeklini ortaya çıkarmaktadır.

Orta ve Doğu Avrupa bölgesindeki vergi rekabeti sonucu 2000 sonrası dönemde bu bölgedeki ülkeler birbiri ardına düz oranlı gelir vergisi sistemine geçmişler ve yeni geçen ülkeler öncekilere göre daha rekabetçi vergi oranı belirlemişlerdir. Aşağıdaki Tablo 1’den takip edilebileceği üzere, 2001 yılında Rusya’nın bu sisteme geçişi ile düz oranlı vergi sistemine geçen ülke sayısı aniden artmış, eski Doğu Bloku ülkelerinin neredeyse tamamı bu sisteme geçmiştir.

Tablo 1. Düz Oranlı Vergi Sistemine Geçen Ülkeler ve Vergi Oranları

Ülkeler	Reform Yılı	Vergi Oranı	
		Bireysel Kazançlar	İşletme Kazançları
Jersey	1940	20	20
Hong Kong	1947	16	-
Guernsay	1960	20	20
Jamaika	1986	33,5	33,5
Estonya	1994	26	26
Litvanya	1994	33	15
Letonya	1995	25	15
Rusya	2001	13	24
Sırbistan	2003	14	14
Irak	2003	15	15
Slovakya	2004	19	19
Ukrayna	2004	13	-
Polonya	2004	-	19
Gürcistan	2004	12	12
Romanya	2005	16	16
Paraguay	2005	10	-
Karadağ	2007	15 (2009- 2010)	9
Çek Cumhuriyeti	2007	15	19 (2010)
Bulgaristan	2007	10	10
Arnavutluk	2007	10	10

Kaynak: Hadler, Moloi and Wallace (2007: 28)'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tabloda yer verdiğimiz ülkelerdeki düz oranlı vergi sistemi farklı oran ve şekillerde uygulanmaktadır. Örneğin; düz oranlı vergi sistemi gelir ve kurumlar vergisini birleştirmesine rağmen Rusya uygulamasında olduğu gibi bazı ülkelerin kurumlar vergisini sistemin dışında tuttuğu; Çek Cumhuriyeti'nde olduğu gibi kurum kazançlarını sisteme kademeli bir geçişle dahil ettiği; sistemin ana özelliklerinden biri olan bireysel ve kurumsal kazancın eşit oranda vergilendirilmesi meselesinde bazı ülkelerin esnek davrandığı; sistemi geçim indirimi ile birlikte uygulayan bu ülkelerden bazılarının diğer vergi kolaylıklarından bazılarını uygulamaya devam ettiği bilinmektedir.

Literatürde M. Freidman'ın "Kapitalizm ve Özgürlük" (1962) adlı eserindeki önerilerinden bu yana tartışılan ve elli yılı aşkın süredir uygulaması olan düz oranlı vergi sistemi, Hall ve Rabuska'nın 1983 ve 1985'te yayımladıkları eserlerle mali gündeme tekrar taşınmıştır. 1994-1995 yıllarında

Estonya, Litvanya ve Letonya'nın ardından 2001 yılında Rusya'nın düz oranlı vergilemeye geçmesi ile Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin hemen hemen tamamı, bölgede artan vergi rekabetinin sonucu bu sisteme geçmek zorunda kalmıştır. Bölgedeki bu eğilime, dünyanın değişik bölgelerinden başka ülkelerin de dahil olmasıyla düz oranlı vergileme sistemi literatürde yeniden önemli tartışma konularından biri haline gelmiştir. Literatürde başlayan bu tartışmalar, düz oranlı vergileme konusunda Hall ve Rabushka'nın önerileri dışında daha farklı vergileme önerilerinin ortaya çıkmasını da sağlamıştır. Hall ve Rabushka'nın önerilerinin paraleli ya da alternatifinde yer alan bu öneriler, vergi konusunun tanımlanması ve oranının belirlenmesi, bağış ve yardımların gider yazılması, emlak kredisi faiz oranların indirim konusu yapılabilmesi konularında farklılıklar göstermektedir¹.

Hall ve Rabuska'nın önerisi, hem bireysel ücretin hem de işletme kazançlarının vergilemesinde kullanılan tek ve düşük oranlı bir vergi olup, mevcut gelir ve kurumlar vergisini ikame edecek şekilde tasarlanmıştır. Düz oranlı vergi sisteminde; mevcut gelir ve kurumlar vergisi mevzuatında yer alan tüm indirim, istisna ve muafiyetlerin kaldırılması öngörüldüğünden vergi tabanının genişlemesi ve sistemin basitleşmesi beklenmekte, bu olumlu gelişmelerin sonucu olarak da vergi oranının düz ve düşük uygulanması hedeflenmektedir. Bu sistem ücretliler ve işletmeler için aynı oranda ama farklı olarak uygulanmaktadır. Sistemde, ticari kazançlar için kesin bir düz oran; ücret niteliğindeki kazançlar için bireylerin medeni durumlarına göre uygulanan geçim indirimi nedeniyle, sistemin belirli bir tutarın üzerindeki geliri vergilendirmesi sonucu gizli artan oranlı uygulanmaktadır. Düz oranlı gelir vergisi sistemine geçen ülke uygulamalarına baktığımızda ise sistemin; (1) vergi oranının düşük uygulanması ama bireysel ve kurumsal kazançlara eşit uygulama zorunluluğunun olmaması, (2) standart ve özel şahsi indirim tutarlarının reform öncesi uygulamalara göre yükseltilmesi, (3) ilave vergi indirimi ve istisnaların azaltılması ve (4) gelir ve kurumlar vergisi entegrasyonunu sağlanması olmak üzere dört genel karakteristik özelliği ön plana çıkmaktadır (Hadler, Moloj and Wallace, 2007: 2).

Düz oranlı vergi sisteminin; teori ve uygulamasına ilişkin anlattığımız genel özelliklerine ilave olarak, sistemin esasları ve işleyişi ile ilgili detaylar aşağıdaki alt başlıklar altında incelenmiştir.

1.1. Düz Oranlı Vergi Sisteminin İşleyişi ve Esasları

Bireylerin ücret niteliğindeki gelirlerini ve kurumsal kazançları aynı sistem içerisinde ve tek defaya mahsus vergilendirmeyi esas alan düz oranlı gelir vergisi, uygulama prensipleri açısından temel vergileme ilkeleri ile uyumlu, düşük ve düz oranlı bir vergi olarak tanıtılmaktadır. Gelir, kapsamlı

gelir vergisi sisteminde kişisel ve kurumsal tabanda ayrı ayrı vergilendirilirken, düz oranlı vergi sisteminde aynı çatı altında ama ücret ve işletme geliri şeklinde ayrılarak vergilendirilmektedir. Düz oranlı gelir vergisi sistemindeki bu ayrıma göre; işverenlerce çalışanlara ücret adı altında yapılan ödemelerin önemli bir kısmı üzerinden “Bireysel Gelir Vergisi”, bu gelir dışında kalan tüm gelirler ve kazançlar üzerinden ise “İşletme Vergisi” ödenmesi gerekmektedir. Birbirleriyle entegre bir yapıya sahip olan bireysel gelir vergisi ve işletme vergisinde, kazançların vergilendirilmesinde oransal bir farklılık olmaması, matrahın anlaşılır ve kısa olarak düzenlenmiş olan beyannameler sayesinde kolayca beyan edilebilmesi öngörülmüştür.

Düz oranlı vergi sisteminin iki ana parçasından biri olan bireysel gelir vergisi, işverenlerce ücretlilere yapılan ücret, maaş, emekli maaşı ödemelerini konu edinmektedir. Bireysel gelir vergisi matrahının tespitinde, işverenlerce ücretlilere ödenen emeklilik katkı payları ve ek ödemeler ücretten sayılmamakta, yani emekli maaşları üzerindeki gelir vergisi işverenin emeklilik katkı payı primlerini yatırdığında değil, işçinin emekli maaşını almaya başladığında ödenmektedir (Hall and Rabuska, 1995: 58). Ücret, maaş, emekli maaşı ödemeleri dışındaki gelirler ise aşağıda ayrıntısından bahsedeceğimiz işletme vergisinin konusuna girmektedir.

Düz oranlı gelir vergisi sistemi içinde vergi kolaylıklarına yer verilmemektedir. Ancak Tablo 2’den de görüleceği üzere kişilerin medeni durumlarına, beyanın ortak yapılıp yapılmadığına ve bakmakla yükümlü olunan bağımlı sayısına göre değişen standart indirim uygulanmaktadır. Ücret, maaş ve emekli aylığı gelirleri; ailevi duruma göre kazanılan indirimler, dönem içinde ödenen vergiler ve kişisel bilgileri de dahil ettiğimizde 18 satırdan oluşan basit bir beyanname ile bildirilmektedir. Bireysel ücret gelirleri beyannamesi olarak isimlendirilen bu beyannamenin örneği aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. Bireysel Ücret Vergisi Beyannamesi

Form 1		Bireysel Gelir (Ücret) Vergisi		1995
Adınız		Soyadınız		Sosyal Sigorta Numaranız
Ev Adresi		Eşinizin Sosyal Güvenlik Numarası		
Şehir, Eyalet, Posta Kodu		Mesleğiniz :		
		Eşinizin Mesleği :		
1. Ücret ve Maaşlar.....	1	.....	.....	.....
2. Emeklilik Maaşları.....	2	.....	.....	.....
3. Toplam Gelir (sattır 1 + 2).....	3	.....	.....	.....
4. Standart İndirimler		.....	.....	.....
a. 16,500 \$ Evliler için ortak beyan.....	4a	.....	.....	.....
b. 9,500 \$ Bekarlar için.....	4b	.....	.....	.....
c. 14,000 \$ Aile reisi beyanı.....	4c	.....	.....	.....
5. Eş hariç bağımlı sayısı.....	5	.....	.....	.....
6. Bağımlılar için standart indirim tutarı (5×4,500 \$).....	6	.....	.....	.....
7. Standart İndirimler Toplamı (sattır 4+6).....	7	.....	.....	.....
8. Matrah (sattır 3 – 7, eğer pozitif ise).....	8	.....	.....	.....
9. Vergi (sattır 8 ×%19).....	9	.....	.....	.....
10. İşveren Tarafından Yapılan Stopajlar.....	10	.....	.....	.....
11. Ödenecek Vergi (sattır 9 – 10, eğer pozitif ise).....	11	.....	.....	.....
12. İade Edilecek Vergi (sattır 10 – 9, eğer pozitif ise)....	12	.....	.....	.....

Kaynak: Hall ve Rabushka (1995: 59).

Düz oranlı bireysel ücret vergisi mükellefleri, elde ettikleri ücreti ve dönem içinde kesinti yoluyla ödedikleri vergi miktarını bilmeleri durumunda yukarıdaki beyannameyi uzman yardımı almaksızın rahatlıkla doldurabilirler. Vergi; gelir toplamından standart indirimler toplamı düşüldükten sonra bulunan matraha düz oranlı tarife ile hesaplanmaktadır. Hesaplanan vergiden, yıl içinde kesinti yoluyla ödenen vergilerin düşülmesiyle ödenecek ya da iade edilecek vergi hesaplanmış olur.

Ücret, maaş ve emekli maaşlarına uygulanan bireysel ücret vergisi, Hall ve Rabushka'nın (1995: 60) da ifade ettiği üzere kapsamlı bir gelir vergisi değil, sistemin bir parçasıdır. Ücret vergisini tamamlayan işletme vergisi, ücret dışındaki gelirleri vergilendirmekte ve düz oranlı vergileme içinde yer alan ücret ve işletme vergileri birlikte sağlam bir vergi sistemi oluşturmaktadır. Düz oranlı vergi sisteminin ikinci parçası olan, "İşletme Vergisi" ile amaçlanan; gelir vergisi yanında kurumlar vergisi mükelleflerinin de düz oranlı vergiye dahil edilmesiyle gelir vergisi içinde ticari, zirai, mesleki kazançlar ile menkul ve gayrimenkul sermaye iratlarını elde eden ortaklık ya da bireysel mükelleflerin de aynı koşullarda vergilendirilmesidir. Yani işletme vergisinde amaç ücret, maaş, emekli maaşları dışında kalan en büyüğünden en küçüğüne kadar tüm

tüm işletme ve ortaklık gelirlerinin vergiye tabi tutulmasıdır. Sistemde bir defa ve aynı koşullarda vergilendirilecek bu gelirlerin Tablo 3'te gösterilen İşletme Vergisi Beyannamesi ile bildirilmesini kurgulamıştır. Sistem faiz ve kar payı ödemeleri ve işletme sahiplerine yapılan diğer menkul sermaye iratları indirim konusu yapılamamaktadır. Yani sermaye kazançları işletme düzeyinde vergilendirilmekte (Edwards, 2005: 19), bireysel sermayenin yatırılması karşılığında elde edilen iratlar ise bireysel gelir vergisi matrahına dahil edilmemektedir. Bunun sonucu olarak, kişilerin işletmelerden elde ettikleri kazançların tümü işletme bünyesinde vergilendirilmiş olmaktadır (Hall and Rabuska, 1995: 61). Böylece hem kişiler hem de işletmeler tarafından elde edilen tüm gelirin vergilendirilmesi sağlanmakta (Feld, 1995: 604) ve faiz ya da kar payı gibi sermaye gelirlerinin kişisel düzeyde tekrar vergilendirilmemesi nedeniyle çifte vergilendirme problemi de yaşanmamaktadır.

Tablo 3. Bireysel İşletme Gelirleri Beyannamesi

Form 2		İşletme Vergisi Beyannamesi		1995
Ticaret Unvanı		İşveren Kimlik Numarası		
Adres		İlçe		
Şehir, Eyalet, Posta Kodu		Temel Ürün		
1.	Brüt satış gelirleri.....	1	.....	
2.	İndirilebilecek giderler		.....	
a.	Mal, hizmet ve malzeme alımları.....	2 a	.....	
b.	Maaş, ücret, emeklilik maaşları.....	2 b	.....	
c.	Makine, bina ve arazi alımları.....	2 c	.....	
3.	İndirilebilecek giderler toplamı (sadır a+b+c)	3	.....	
4.	Matrah (sadır 1 – 3).....	4	.....	
5.	Hesaplanan Vergi (sadır 4×%19).....	5	.....	
6.	1994 yılı taşınabilir zararı.....	6	.....	
7.	Endeksleme faiz tutarı (sadır 6×%6).....	7	.....	
8.	1995 yılına taşınacak toplam (sadır 6 + 7)....	8	.....	
9.	Ödenecek vergi (sadır 5 – 8 pozitifse).....	9	.....	
10.	1996'ya taşınacak tutar (sadır 8 – 5 pozitifse)	10	.....	

Kaynak: Hall ve Rabushka (1995: 62).

Tablo 3'te yer verdiğimiz beyannamenin ilk satırındaki brüt satış gelirleri, mal ve hizmet satışından, bunların değişimi veya dış ticaretten elde edilen kazançlar ile tesis, ekipman ve arazi satışından elde edilen gelirler toplamıdır (Sease and Herman, 1996: 78). Beynamede de yer aldığı üzere, işletme vergisi matrahının tespiti sırasında işletmeler brüt satış kazançlarından, bu kazançların elde edilmesi için yaptıkları mal ve hizmet alımlarını; çalışanlarına maaş, ücret ve emeklilik katkı ödemelerini; makine, malzeme, ekipman, bina ve diğer harcamalarını indirebilmekte; fakat faiz, kar payı, işçilere emeklilik katkı payları dışında yapılan ödemeler, işverene düşen ücret

vergileri ve şüpheli alacaklar gibi harcamaları (Edwards, 2005: 19-37) ve diğer ödemeleri indirememektedir. Sistemde makine, demirbaş, bina ve ekipman alımları harcamanın yapıldığı yılda tek seferde gider yazılabildiği için amortisman uygulamasına gerek kalmamaktadır.

İşletme vergisi kapsamında da vergi indirim ve istisnalarına yer verilmemiştir. Sistemde işletmelere sağlanan tek kolaylık geçmiş yıl zararlarının ileriki yıllara taşınabilmesi olanağıdır. İşletmeler, geçmiş yıl zararlarını her yıl piyasa faiz oranıyla endekslemeye tabi tutmakta ve geçmiş yıl zararlarını reel değeri ile indirebilmekte, üstelik zararlarını herhangi bir süre sınırlamasına tabi olmadan ileriki yıllara taşıyabilmektedirler. Tablo 3'ten de görüleceği üzere ilgili yıla taşınan geçmiş yıl zararı ve endeksleme faiz tutarları toplamı (satr 8), o yılda hesaplanan vergi tutarından (satr 5) büyük ise, arasındaki pozitif fark bir sonraki yıla (satr 10) taşınmakta, böylece işletme geçmiş yıl zararı telafi olunana dek vergi ödememektedir.

Artan oranlı vergi sisteminin alternatifi olan bu sistem, düz oran sayesinde vergi yükünü düşürmeyi, düşük oran sayesinde vergi tabanını genişletmeyi, vergi sistemini basitleştirmeyi, yönetim ve uyum maliyetlerini düşürmeyi, vergi itaatini artırmayı, piyasa ekonomisi ile daha uyumlu bir vergi sistemi oluşturulmasını hedef almaktadır. Sistemin kurucu ve savunucuları, bu hedeflerin gerçekleştirilmesi durumunda vergilemeden beklenen verimin mükellefleri yormadan elde edilebileceğini ifade etmektedirler. Düz oranlı vergilemenin teorisine ve bu sisteme geçen Doğu Avrupa ülkelerindeki uygulamasına baktığımızda, sistemin temel esaslarını aşağıdaki başlıklar altında sayabiliriz (Hadler, Moloj and Wallace, 2007; Giray, 2006; Mitchell, 2005):

1.1.1. Tüm Vergi Mükelleflerine Tek, Düz ve Düşük Bir Vergi Oranı Uygulaması

Hemen hemen bütün düz oranlı gelir vergisi önerilerinde %20'den daha düşük, düz ve tek bir gelir vergisi oranı önerilmektedir. Bu sisteme geçen ülkelerde vergi oranı, 2001 sonrası dönemde vergi rekabeti sonucu olabildiğince düşürülmüş, hatta sistemi son olarak uygulamaya başlayan ülkelerde oran %9-10 seviyesinde kadar indirilmiştir. Vergi oranının düşük ve düz olması marjinal kazanç üzerindeki vergi yükünü artan oranlı sisteme göre düşürdüğü için gelir etkisi yaratacağı ifade edilmektedir. Çünkü Dunn'a göre (2006: 5) marjinal oranların yüksekliği, iş ve kazanç fırsatı daha fazla olan kişilerin servetleri üzerinde caydırıcı etki yaratmaktadır. Düz ve düşük oranlı vergilerin bu nedenle özel sektör yatırımlarını artırması ve aynı zamanda vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesinde etkili olması, yani ekonomik etkinliği artırması beklenebilir.

Teorik çalışmalarda, işletme ve bireysel kazançların aynı sistemde ve aynı oranda vergilendirilmesi önerilmektedir. Ancak uygulamaya baktığımızda bazı ülkelerin ticari kazançları daha yüksek ya da düşük oranlarda vergilemeye tabi tuttuğu ya da sermaye kazançlarının farklı oranlarda vergilendirildiği görülebilir. Düz oranlı vergi reformu yapan; Rusya'nın kurumsal kazançlar için henüz bu sisteme geçmediği, Çek Cumhuriyeti'nde ise kurumlar vergisinin 2010 yılında sisteme dahil edileceği bilinmektedir. Yani ülkeler sistemi teorideki aslına uygun ama kendi koşullarına adapte ederek uygulamaktadırlar.

1.1.2. Gelirin Herhangi Bir Muafiyet-İndirim veya İstisnaya Tabii Tutulmaksızın Vergilendirilmesi

Düz oranlı vergi sisteminde, geçim indirimi dışındaki vergi kolaylıklarının sistem dışında bırakılmasıyla sistemin basitleşmesi ve mükelleflerin kendileri için anlaşılır olan mevzuatı uygulamalarının kolaylaşması hedeflenmektedir. Bu sisteme geçen ülkelerde, reform sonrası sosyal korumanın sürdürülmesi amacıyla standart indirimler yükseltılarak uygulanmıştır (Hadler, Moloj ve Wallace: 2007: 2-3; Piper ve Murphy, 2005: 44). Vergi tabanındaki kolaylıkların temizlenmesi ve kartpostal büyüklüğünde beyannameler ile önemli ölçüde basitleşen sistemde etkinliğin ve vergi itaatinin artması beklenmektedir.

Düz oranlı vergi sistemi önerilerinde geçim indirimi tutarı içinde gelir elde eden düşük gelirli mükellefler için sıfır vergi oranı yaratılabilmektedir. Ancak düşük gelirin vergilendirilmediği, yüksek gelirler üzerinde marjinal vergi oranlarının olmadığı bir vergi sisteminde vergi yükü, yüksek gelirli mükelleflerden orta gelirli mükellefler üzerine kaymaktadır (Foster, 1995: 2-5). Düz oranlı vergilemeye geçen ülke uygulamalarına baktığımızda ekseriyetle standart ya da geçim indirimi dışındaki vergi kolaylıklarını sistemden çıkardıkları söylenebilir. Ancak bu ülkelerin reform öncesi uygulamalarında yer alan standart indirimler, reform sonrasında olabildiğince yükseltilmiş bu sayede sistem, yüksek gelir düzeylerinde çok etkili olmasa da, kendiliğinden artan oranlı hale getirilmiştir (Hadler, Moloj and Wallace, 2007: 3).

1.1.3. Gelirin Bir Kere Vergiye Tabi Tutularak, Tasarruf ve Yatırımların Çifte Vergilemesinden Kaçınılması

Düz oranlı gelir vergisi sisteminde faiz, kar payı gibi gelirler vergi matrahına dahil edilmemektedir. Maaş, ücret ve emekli maaşı alan mükellefler için matrah, bu gelirler toplamından standart indirimler yapıldıktan sonra kalan tutardan; işletme kazançları için matrah, elde edilen brüt gelirden mal, malzeme, hizmet alımları; maaş, ücret ve emeklilik katkı payları; bina, arazi ve ekipman harcamaları düşüldükten sonra kalan tutardan oluşmaktadır (Hall and Rabuska,

1995: 58-63). Böylece tasarruf ve yatırımlardan elde edilen tüm kazançlar matraha dahil edilmemekte, bu tür kazançlar işletme bünyesinde vergilendirilip, kişisel düzeyde vergilendirilmediği için çifte vergilendirme sorunu da ortadan kalkmaktadır (Owens, 2006: 22). Örneğin; bir işletme elde ettiği kazanç üzerinden işletme vergisi ödeyecek, vergi sonrası geliri ortaklara dağıttığında kar payı dağıtımı, ne stopaj ne de beyan yoluyla tekrar vergilendirilmeyecektir. Böylece sistem, geliri sadece bir defa vergiye tabi tutarken tasarruf ve yatırım gelirlerini vergi dışı tutarak çifte vergilemeyi ortadan kaldırmaktadır. Düz oranlı vergilemede gelirin bir defa vergilendirilmesi; tasarruf ve yatırımlar üzerindeki vergi yükünün düşmesini, sermaye birikimin hızlanmasını ve istihdam hacminin artmasını kontrol edecektir (Mitchell, 2005).

1.1.4. Vergi Tabanı Olarak Tüketimin Alınması

Bu sistemde yeni yatırım harcamalarının tamamı yatırımın yapıldığı yılda giderleştirildiğinden (Edwards, 2005: 19) tesis yapımı, makine ve teçhizat alımı gibi yatırım aktivitelerini vergilendirmemektedir. Bu nedenle muhasebe düzeninde amortisman ve envanter hesapları kullanılmamaktadır (Gerçek, 1999: 126). Matrahın tespitinde maaş, ücret ve sosyal haklardan oluşan kişisel kazançlara, ücret geliri dışındaki tasarruflardan kazanılan kar payı, faiz, kira gibi sermaye kazançları dahil edilmediğinden, tasarrufların getirileri vergi dışı kalmaktadır. Bu sistem; yatırım harcamalarını ve tasarrufları vergilendirmediği, geliri harcanıldığında vergilendirdiği için harcama tabanlı bir vergi olarak nitelendirilmektedir. Sistemin bu şekilde uygulanması; vergi tabanının etkinliğini ve vergi hasılatını artırması yanında, sermaye birikimi ve tasarruf artışı da sağlanacaktır (Emes and Clement, 2001: 17).

2. İKİLİ GELİR VERGİSİ² SİSTEMİ

Literatürde “Dual Income Tax System” olarak ifade edilen ve Türkçe’ye “İkili Gelir Vergisi Sistemi” veya “Çift Oranlı Gelir Vergisi Sistemi” olarak çevrilebilen bu sistem, 1980’li yıllarda İskandinav ülkelerinin (Danimarka, Norveç, İsveç, Finlandiya) uygulamaya başladığı bir gelir vergisi sistemidir. İskandinav ülkelerinin değişik şekillerde uyguladığı sistemde, OECD ülkelerinde ve özellikle de 1986 Amerika’da yapılan vergi reformlarının prensipleri esas alınmıştır (Nazalı, 2007a: 82). Sistem sonraki yıllarda Almanya, Hollanda³ gibi bazı Avrupa Birliği ülkelerince de farklılaştırılarak uygulanmaktadır.

İkili gelir vergisi sistemi ilk defa 1980 yılında Danimarkalı Prof. Niels Nielsen tarafından teorik olarak literatüre kazandırılmış ve bu sistemi farklılaştırılmış haliyle ilk uygulayan ülke de 1987 yılında gerçekleştirdiği

reform ile Danimarka olmuştur. Danimarka'yı 1990'ların başından itibaren Norveç, İsveç ve Finlandiya izlemiştir. Danimarka ikili gelir vergisi sistemini tutarlı bir şekilde uygulamada başarısız olmasına rağmen sistemin ideal tipi Norveç, İsveç ve Finlandiya tarafından uygulanmaktadır (Nazalı, 2007a: 84).

Nielsen kapsamlı gelir vergisi yerine, emek gelirlerinin artan oranlı vergilendirilmeye devam edildiği, sermaye gelirlerinin ise kurumlar vergisi oranına eşit tek bir oranda vergilendirildiği bir sistem kurgulamıştır (Cabre, 1998: 10; Vergi Konseyi, 2006: 5). Bu sistemde vergi oranı; vergi arbitrajını⁴ en aza indirmek için emek gelirlerine uygulanan en düşük oran ile sermaye gelirlerine uygulanan vergi oranını birbirine eşitlemekte ve yüksek düzeyde kazanç elde eden çalışanlara artan oranlı tarife uygularken, sermaye gelirleri elde edenler düz oranda vergilendirilmektedir.

İkili gelir vergisi sistemi, artan oranlı vergilemenin olduğu üniter vergi sistemi ile sabit oranın kullanıldığı düz oranlı vergi sistemi arasında bir sistemdir. Çünkü sistem, gerçek kişilerin gelirini sermaye ve sermaye dışı gelirler olarak ayırıp sermaye gelirlerini sabit oranda, sermaye dışı gelirleri ise artan oranda vergilemeye tabi tutmaktadır. Bu nedenle de mükellefler sermaye kazançları için ayrı, onun dışındaki kazançları için ayrı matrah tespit etmektedirler. Sistemde, aynı kişilerin farklı kazançları için farklı matrahlar belirlenmeleri vergilemeyi zorlaştırmakta, hatta sermaye gelirlerinin diğer gelirlere oranla daha düşük oranda vergilendirilmesi vergilemede adalet ilkesini zedelemektedir. Ancak Cabre'nin de (2003: 11) ifade ettiği gibi; bu sistemin temel amacı sermaye gelirlerini vergilendiren homojen ve rasyonel bir sistem sunmaktır. Bu sistemin makro hedefleri ise; düşük oranda vergilendirilen sermaye gelirlerinin özendirilmesi ve bu sayede yabancı sermaye yatırımlarının artırılması, sermaye çıkışlarının azaltılması ya da genel bir ifade ile küresel vergi rekabeti karşısında yüksek vergi yükü olan ülkelerin oran yüksekliği nedeniyle ortaya çıkan dezavantajlarını lehlerine çevirme çabaları olarak sayılabilir.

Cnossen (1999: 24) sistemin kişisel geliri ayırarak farklı tarifelerle vergilendirmesini iki hususa dayandırmaktadır. Bunlardan ilki, sermayenin karşılıklı değiştirilebilir ve mobil olması nedeniyle bu tür gelirlerin düşük ve sabit bir oranda vergilendirilmesi zorunluluğu; ikincisi ise, iş gücünün hareketli olmayışı ve insan sermayesinin eşit dağılmamasıdır. Bu nedenle hükümetler emek gelirleri üzerine yüksek ve artan oranlı vergi koymakta, mobil olan sermaye gelirlerini ise daha düşük ve düz oranlarda vergilendirmeye tabi tutmaktadır.

2.1. İkili Gelir Vergisi Sisteminin İşleyişi ve Esasları

İkili gelir vergisi sistemi; gerçek kişilerin elde ettikleri gelirleri sermaye ve diğer gelirler olarak (diğer gelirler emek ya da kazanılmış gelir olarak ifade edilir) ayırıp, bunları farklı tarife şekilleri ile vergilemeye tabi tutan, kuzey Avrupa ülkelerinden orta Avrupa ülkelerine doğru yayılmış olan bir sistemdir. İkili sistemin bu yönü ile ayırma ilkesinin olduğu üniter sistemlerle benzerliği kurulabilir. Ancak ikili gelir vergisi sistemindeki farklılık; sermaye gelirlerinin ayrılarak kurumlar vergisi ile aynı olan tek oranda, bunun dışındaki diğer gelirlerin ise artan oranlı bir gelir vergisi tarifesiyle vergilendirilmesidir. Yani uygulamada sermaye ve sermaye dışı gelirlerden oluşan kişisel gelir vergisi tabanı farklı oranda vergilendirilmektedir. Sistemde gerçek kişiler için iki tür kazanç ve bu kazançlara uygulanacak iki tür tarife vardır. Sermaye gelirleri düz oranlı, diğer taraftan emek gelirleri ise artan oranlı bir tarife kapsamında vergilendirilir. Her iki vergi tabanında da kazancın elde edilmesi için yapılan masraflar kapsamlı gelir vergilemesinden alınan net kazanç prensibine göre matrahtan indirilebilir (Gesner, 2006: 6). Böylece tarh işlemi safi kazanç üzerinden yapılmış olur.

Bu sistemde kişi ve kurumların her çeşit kaynaktan elde ettiği sermaye gelirlerinin tümü az ya da çok olduğuna bakılmaksızın tek ve düşük bir oranda vergilendirilecektir. Bu gelirlere örnek olarak faiz, kar payları, sabit sermaye yatırımlarından elde edilen sermaye gelirleri, kendi ikamet ettiği evin kirası (emsal kira), mükelleflerce veya işverenlerce mükellef lehine yapılmış emeklilik tasarruflarının tahakkuk etmiş karları ve kişisel işletmelerin karları sayılabilir (Boadway, 2005: 923). Sistemde; taşınmaz mallardan, arazi satışından elde edilen gelirler de sermaye gelirleri kapsamında vergilendirilmektedir (Marinobu, 2004: 2). Verginin konusu içinde emekli maaşları ya da ikamet edilen ev için emsal kiralar da sermaye gelirleri arasında sayılsa da, bu gelirler matrah hesabında istisna ya da indirim olarak dikkate alınmaktadır.

İkili vergi sisteminde, faiz ve kar payı niteliğindeki sermaye gelirleri genellikle stopaj usulüyle vergilendirilmekte, teknik nedenlerden dolayı yöneticilerin kardan aldıkları paylar kaynaktan vergilendirilmek yerine, beyanname ile bildirilmektedir (Morinobu, 2004: 3). Ülkemizdeki gelir vergisi uygulamasında olduğu gibi ücret gelirleri de stopajla vergilendirilmektedir. Ancak ücretlilerin yılda bir defa beyanname vermesi de gerekmektedir.

Sistem kişilerin elde ettikleri; ücret, maaş, sosyal güvenlik transferleri dışında kalan ücret dışı ödemeler ve emekli aylıkları gibi gelirleri sermaye dışı kazançlar olarak saymakta ve bu gelirler artan oranlı gelir vergisi tarifesinin uygulanacağı vergi tabanını oluşturmaktadır. Ayrıca mikro işletme sahiplerinin

ve serbest meslek erbaplarının görmüş oldukları işlerden elde ettikleri kazançlar da sermaye dışı kazançlar kapsamında, yani çalışma ya da emek gelirleri olarak değerlendirilmektedir. Burada ayrıca izahı gereken bir diğer nokta ticari kazançlar ve gayrimenkul sermaye iratları konusudur. İsveç örneğinde; kişilerin bütün ticari faaliyetlerden elde ettikleri kazançlar, gayrimenkul sermaye iratları ticari kazanç kategorisine girmekte ve gayrimenkullerin satışından doğan gelirlerle birlikte sermaye kazancı olarak vergilendirilmektedir (Ferhatoğlu, 2003: 8).

İkili gelir vergisi sistemi ticaret yapanlar, müstakil çalışanlar, çalışanlar ve arazisini kiralayanlar gibi değişik ekonomik aktivitelerden elde edilen kazançları sermaye ve emek kazancı olarak ayırarak vergilendirir (Genser, 2006: 6). Vergi tabanında gelirin bu şekilde ayrıştırılması işletmeler için sistemi karmaşık hale getirmektedir. Çünkü ticari kazanç, işletme sahibinin firmaya koyduğu sermaye dolayısıyla elde ettikleri gelirler ve işverenin işyerinde çalışması karşılığında ödenen işveren maaşı toplamından oluşmaktadır (Genser and Schindler, 2007: 3). Bu durumda işletme sahibinin farklı vergilendirilecek iki tür kazancı elde etmesi söz konusu olacaktır.

Şirketleşmemiş ticari faaliyetlerden elde edilen karlar genellikle girişimcilerin çalışmaları ve sermaye yatırım aktivitelerinden türetilmektedir. Yani küçük işletmelerden elde edilen ticari kazanç; hem işletme sahiplerinin çalışmaları sonucu elde edilen ücret hem de parasal yatırım sonucu elde edilen sermaye kazancı olarak değerlendirilebilir. Sistemde serbest çalışmadan elde edilen tüm gelir; emek ve sermaye bileşenlerine ayrılmakta ve bu bileşenlerin her biri kendi koşullarına göre vergilendirilmektedir. Benzer bir durum aktif olarak çalışan işletme sahiplerince kontrol edilen küçük şirketler için de söz konusudur ve artan oranlı tarifeye tabi olan ücretliler bu tarifenin dezavantajından kaçınmak için kurdukları bu küçük işletmelerle kazançlarını kolaylıkla ücret kazancından sermaye kazancına dönüştürebilmektedir (Cabre, 2003: 11). Genser and Schindler'e göre (2007: 3) bu durumun ortaya çıkardığı karmaşa, birbirine alternatif iki farklı metotla çözümlenmektedir. Kaynak prensibi (source principle) altında, işletme varlıklarının tahmini sermaye getirisi (imputed capital return) sermaye kazancı olarak belirlenmekte ve yıllık bilanço karı çalışma kazancı olarak vergilendirilmektedir. Çit prensibine (fence principle) göre ise, işletme gelirleri elde edilir edilmez sermaye geliri olarak vergilendirilmekte ve kar ortaklara dağıtıldığında kanun hükümlerine göre sermaye ve emek geliri olarak ayrılmaktadır. Bu yöntemler bir taraftan çözüm getirirken diğer taraftan ayrımcılık, aşırı kapitalizasyon gibi problemler doğurabilir.

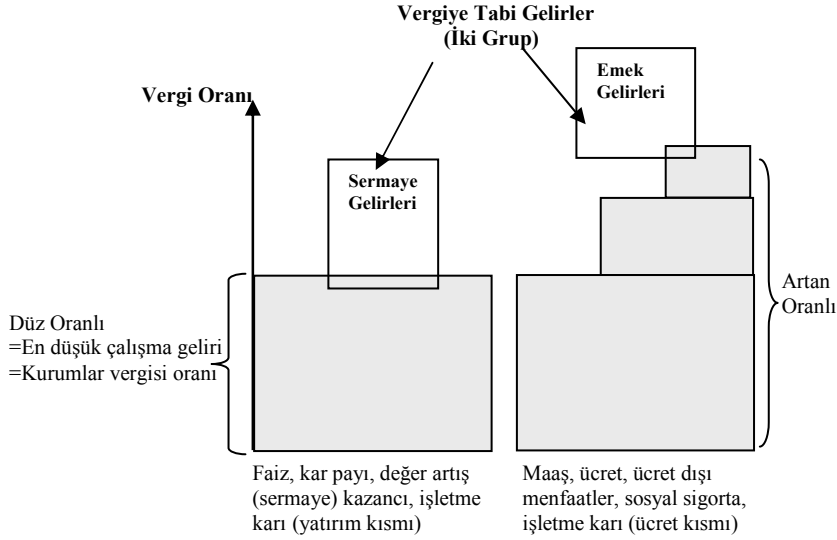
Eğer sermaye kazançları üzerindeki vergi oranı ile kurumlar vergisi oranı ve emek gelirlerine uygulanan ilk dilimin oranı aynı olursa bu üç kazanç

arasındaki uyum sağlanmış olacaktır. Böylece sermaye geliri ve kurumlar vergisi arasında teşvikler nedeniyle ortaya çıkan yer değiştirmeler (mükellefiyet seçimleri ya da arbitrajlar) de ortadan kalkacaktır. Ayrıca emek gelirlerine uygulanan kişisel indirimler sayesinde buradaki vergilendirme koşulları yumuşatılarak mükelleflerin vergiden kaçınmalarının önüne geçilebilecektir.

İki farklı vergi tabanı olan bu sistemin hedefi, vergi tabanının istisna ve muafiyetlerden temizlenerek genişletilmesi, vergi oranlarının mümkün olduğunca düşürülmesiyle rekabet avantajı ve daha etkin bir sistemin sağlanmasıdır. Ancak, Boadway'in (2005: 923) ikili gelir vergisi sistemini konu ettiği makalesinde; sermaye dışı gelirlerin vergilendirilmesinde birkaç basamaklı artan oranlı tarifeye birlikte dikey ve yatay eşitliği sağlayabilmek amacıyla çeşitli indirim ve vergi iadeleri tasarlandığı, diğer taraftan herhangi bir indirim ya da iade avantajı verilmeyen sermaye gelirleri için, sermaye dışı gelirlere uygulanan tarifenin en düşük marjinal oranı ile uyum sağlayacak tek oran üzerinden vergilendirme yapılacağı ifade edilmiştir. Sermaye gelirleri kapsamında saydığımız kazançlar bizim vergi sistemimiz açısından düşünüldüğünde ücret ve faaliyet kazançları haricindeki tüm gelirleri kapsar niteliktedir. İkili gelir vergisi sisteminde ise ücret ve serbest meslek kazancına ilave olarak emekli aylıkları gibi devletçe yapılan transferler emek gelirleri sınıfında sayılmakta ve bu kazançlar artan oranlı vergilemeye tabi tutulmaktadır.

Şekil-1'de olduğu gibi artan oranlı tarifeye tabi olan emek gelirlerinin ilk dilimine uygulanan vergi oranı hem sermaye kazançlarına hem de kurumlara uygulanan düz oranlı vergiye eşit olmalıdır. Ancak emek gelirlerinin ilk dilimi içinde bu geliri elde eden mükelleflerin yararlanabildiği kişisel indirimler de uygulanmaktadır. Böylece ilk dilimde kalan mükellefler için ortalama vergi oranı sermaye gelirlerine uygulanan oranın altına düşebilmektedir. Genser'e göre (2006: 7) kişisel indirimlerin tutarı konusunda ikili vergi önerileri içinde genel bir tavsiye yoktur. İkili gelir vergisi sistemi önerilerinde vergi oranına da pek rastlanmamaktadır. Yani genel kabul görmüş bir oran ya da tarife yoktur. Ancak sermaye gelirlerine ve emek gelirlerinin ilk dilimine uygulanan vergi oranının mümkün olduğunca düşük tutulması, artan oranlı tarifenin basamak sayısının az olması gibi önerilere rastlanabilir. Oranların mümkün olduğunca düşük, basamak sayısı az olduğu tarife yapısı vergi kaçakçılığı ile mücadeye katkı sağlayacaktır.

Şekil 1. İkili Gelir Vergisi Sisteminde Vergi Tabanı ve Tarife İlişkisi

Kaynak: Morinobu (2004: 3).

Boadway'e göre (2005: 923) kurumlar ve kişisel sermaye geliri vergisi oranlarının aynı olması gelir-kurumlar vergisi entegrasyonunu kolaylaştırmakta ve birbirine tam entegre edilmiş gelir ve kurumlar vergisi ile çifte vergilendirmenin önlenmesini amaçlanmaktadır. Bir başka amaç ise; yüksek gelir vergisi oranlarının uygulandığı bir gelir vergisi sisteminde mükelleflerin yapmış oldukları faiz ödemelerinin vergi matrahından düşülmesi nedeniyle, kişilerin kazançlarını düşük oranda vergiye tabi olan finansal varlıklar üzerinde toplayarak vergi arbitrajına yönelmelerini ve vergi matrahının aşınmasını önlemektir (Nazalı, 2007b: 100). Ancak yabancıların sahip oldukları kurumlar için bir entegrasyon söz konusu değildir. Bu sistem, ekonomik çifte vergilemeyi önleme özelliği yanında yüksek enflasyon dönemlerinde gelirler üzerinden enflasyon vergisi alınması gibi teknik bazı sorunlara çözüm getirdiği için rağbet görmektedir (Vergi Konseyi, 2006: 7).

Düz oranlı ve artan oranlı sistemlerde olduğu gibi, ikili gelir vergisi sisteminde de işletme zararlarının gelecek yıllara taşınması ve dönem kazancından indirilmesi mümkündür. Ancak zararın taşınma süresi konusunda üzerinde uzlaşılan bir öneri söz konusu değildir. Zararların taşınması ya da indirimiyle ilgili kurallar ülkeden ülkeye 5-10 yıl ve sınırsız taşıma olanakları şeklinde farklılık göstermektedir. Finlandiya ve İsveç vergi tabanını emek ve sermaye gelirleri olarak ikiye ayırmakta ve negatif sermaye gelirlerinin pozitif emek gelirleriyle dengelenmesine, müsaade etmemektedir (Cabre, 2003: 11).

Bu sistemde negatif sermaye gelirin iki muhtemel yolla dengelenmesi garanti edilmektedir: İlki kapsamlı gelir vergilemesi sisteminin bir parçası olarak sermaye zararlarının aynı dönemde elde edilen pozitif emek gelirleri ile telafi edilmesi), ikincisi ise diğer vergi borçlarını dengelemek için kullanılan vergi iadesi sistemidir (Genser and Schindler, 2007: 4). Tercihen kullanılan vergi iadesi sisteminde artan oranlı tarifenin yıpranmaması için, indirim emek gelirlerine uygulanan ilk dilimin vergi oranına göre hesaplanmaktadır (Genser, 2006: 7).

İkili gelir vergisi sisteminde önemli bir nokta da, kurumlar ve gelir vergileri ile kar payı gelirleri üzerindeki çifte vergilemenin yürürlükten kaldırılmasıdır. Eğer sermaye gelirleri ve kurumlar vergisi oranları eşitlenerek gelir ve kurumlar vergisinin tam uyumu sağlanmışsa, kar paylarının vergilendirilmesiyle ilgili olarak; ya kurumlar vergisi matrahından kar paylarını indirerek, ya da (direkt ya da vergi iadesi yoluyla) stopajdan muaf tutarak çifte vergilemeyi önleme konusunda etkin başarı sağlanabilir (Genser and Schindler, 2007: 4).

Cabre'ye göre (2003: 12) gelirin ikiye ayrılıp iki farklı tarife ile vergilendirilmesi verimlilik açısından bakıldığında mantıklıdır. Ayrıca gelir tipleri üzerindeki tarife yapısı, vergi sonrası reel ücret ve reel faiz oranını dikkate alarak, emek arzı ve tasarrufların görece duyarlılıklarını hesaba katmamıza olanak sağlar. Fakat İskandinav ülkelerindeki uygulamalara bakıldığında, sermaye ve emek gelirlerine uygulanan tarifeler arasındaki oran farkının mümkün olduğunca düşük tutulduğu söylenebilir.

Son olarak ikili gelir vergisi sistemini saf anlamda uygulayan bir ülkenin olmadığını da söylemeliyiz. Çünkü saf ikili sistem içinde emekli aylıkları da dahil olmak üzere çalışma gelirleri artan oranlı tarifeye göre vergilendirilirken, kişisel ya da kurumsal tüm sermaye kazançları aynı düz ve düşük oranda vergilendirilmelidir (Owens, 2006: 20). Ancak bu sistemi uygulayan ülkeler sistemi kendilerine göre farklılaştırarak uygulamaktadır. Diğer ülkelerin uyguladıkları sistemleri değerlendirdiğimizde de, gelir vergisi uygulamasında birçok ülkenin aynı anda birden fazla gelir vergisi sistemini içinde barındıran uygulamaları seçtikleri görülmektedir (Nazalı, 2007b: 103). İkili gelir vergisi sistemini uygulayan ülkelerde de genellikle, bu sisteme yakın yarı-ikili gelir vergisi sistemi (semi dual income tax) olarak ifade edebileceğimiz uygulamaların olduğunu görmekteyiz.

3. KİŞİSEL HARCAMA VERGİSİ

Uluslararası literatürde “expenditure tax” olarak ifade edilen ve dilimize “harcama vergisi” olarak çevrilen bu vergileme türü dolaylı tüketim vergisi olarak bilinen vergileme yöntemlerinden oldukça farklıdır. Konumuz olan kişisel harcama vergisi, dolaylı vergileme örneklerinden biri değil, gelir vergileri yerine önerilen bir vergileme şeklidir. Freebairn ve Valenzuela (1998: 3) bu sistemi farklı yatırım ve tasarruf opsiyonlarının etkili vergilendirilmesinde mevcut gelir vergisi sistemine göre sürekli olarak daha düşük ve daha düzenli vergilemeyi sağlayan bir sistem olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca sistem içinde harcamaların, gelirden daha kolay ölçümlenebilmesi ve böyle bir sistemin tasarruf ve yatırımları desteklemesinden dolayı dinamik etkinlikteki kazançları çoğaltıcı (Metcalf, 1999: 76) etkisi ve gelir vergisinin bazı açıklarını kapatması nedenleriyle kapsamlı vergi sisteminin önemli bir alternatiftir.

Doğrudan tüketimi vergilendirmeyi esas alan bu sistem yeni bir tarz olmayıp literatürde bu fikrin gelişimi Adam Smith’e kadar dayandırılmaktadır. Ancak bu verginin teorik temeli Nicholas Kaldor’un 1955 yılında yazdığı eseri “An Expenditure Tax” ile başlamış ve kişisel vergilemeyi esas bu tür öneriler mali literatürde hep varolmuştur. Bu sistemi teoriden üstün kılan durum ise kısa dönemli de olsa Hindistan ve Sri Lanka’da uygulamasıdır. 1950’lerin sonlarında Kaldor’un tavsiyeleri doğrultusunda bu sistemi uygulayan Hindistan ve Sri Lanka (Seylan) dışında bu uygulamayı seçen başka ülkenin olmadığını görmekteyiz (Pressman, 1995: 3). Hindistan uygulaması 1958 yılında başlamış ve 1962-1964 yılları hariç, 1966 yılına kadar devam etmiş ve yürürlükte olduğu yıllarda kişisel harcama vergisi hasılatının toplam vergi hasılatı içindeki payı %0.42-0.91 aralığında değişmiştir (Kelley, 1970: 248). Sri Lanka’da da başarı sağlayamayan sistem, 1959-1963 yıllarını kapsayan 5 yıllık dönemde uygulanabilmiş ve verginin toplam hasılat içindeki payı %1.1 düzeylerinde kalmıştır (Pressman, 1995: 5).

Kişisel harcama vergisi Kaldor’un ifadesiyle bireyleri gelirlerine göre değil harcamalarına göre vergilendirmeyi esas alan bir sistemdir (1955: 10). Aktan (1994: 119) ve Gökbunar’a göre (1997: 306) kişisel bir harcama vergisi, tüketimi vergi konusu yapan subjektif ve dolaysız bir vergi olma özelliğini taşımaktadır. Fıili ve kanuni mükellefi aynı kişiler olan bu verginin, günümüz harcama vergilerinden farklı olarak tüketiciye yansıtılması oldukça zordur. Günümüz tüketim vergileri ile kişisel harcama vergisi önerileri arasındaki farklar subjektiflik, nesnellik (dolaysızlık), yansıma faktörleri temel başlıklarıyla karşımıza çıksa da, kişisel harcama vergisinde artan oranlı tarifenin ve kişisel beyanın uygulanabilmesi yani kişisel harcama vergisinin diğer gelir vergisi yöntemlerinde olduğu gibi kişiye özel uygulanabilmesine olanak tanımaktadır. Bu durumda diğer dolaylı tüketim vergilerinin sağlayamadığı

kişisel sosyal adaletin de beyan sırasında sağlanması mümkün olmaktadır. Kişisel harcama vergisinin, artan oranlı uygulanabilmesi ve içerisinde yer alan geçim indirimi sonucu kişisel duruma göre ortalama vergi oranının değişmesiyle vergileme adaletinin sağlanmasında daha etkin bir sistem ortaya koyduğu söylenebilir.

3.1. Kişisel Harcama Vergisinin İşleyişi ve Esasları

İkili gelir vergisi sistemi, kapsamlı gelir vergisi sisteminden bir hayli farklıdır. Haig-Simons tarafından tanımlanan kapsamlı gelir vergisi önerisinde vergi matrahı, harcamalar ve servetteki net değişim toplamına⁵ harcama vergisindeki matrah ise harcamalar toplamına dayandırılmaktadır. Kişisel harcama vergisi tabanı, servetin ya da tasarrufların vergilendirilmemesi, harcamaları ise direkt vergilendirmesi (Metcalf, 1999: 74) açısından diğer sistemlerden farklıdır. Ayrıca kapsamlı gelir vergilemesi yönteminde kaynağı farklı da olsa elde edilen tüm gelirler vergiye tabi tutulurken, kişisel harcama vergisinde ise gelir kaynağı değil, gelirin harcanan kısmı vergi matrahını oluşturmakta ve artan oranlı bir tarife ile vergilendirilmektedir. Yapılan harcamaların yatırıma dönük olması durumunda ise bu tür harcamalar matraha dahil edilmemektedir.

Bu sistemde gelirden ziyade harcamaların vergilendirilmesi esas alındığı için elde edilen gelirden (Y), tasarrufların (S) düşülmesi öngörülmekte, yani vergi matrahını oluşturan kişisel harcamalar (C) toplamı, elde edilen gelir toplamından tasarrufların düşülmesiyle bulunmaktadır. Tek tek harcamaların belgelendirilerek matrahın direkt tespit edilmesindeki güçlük nedeniyle, aynı sonucu veren ve daha kolay bir yöntem olan gelirden net tasarrufların düşülmesi yoluyla matraha ulaşılabilir. Bu durumda vergi matrahı da $C = Y - S$ denkliğiyle ifade edilebilir. Harcama vergisi ile ilgili farklı ihtiyaçlara cevap veren model önerileri ve direkt harcama vergisi, kişisel harcama vergisi ve nakit akış vergisi gibi değişik isimlerle ifade eden akademik çalışmalar vardır. Mevcut gelir vergisine alternatif metotların ya da yeni reform sistemlerinin ortak yanı; vergilemede basitliğin sağlanması için öneriler getirmeleridir. Bu önerilerden biri de vergi beyan sisteminin kolaylaştırılmasıdır. Kaldor (1955: 192) mevcut gelir vergisi beyannamelerden daha sade haliyle 10 satırlık basitleştirilmiş bir harcama vergisi beyannamesi öngörmüştür. Benzer bir taslağı, Hall ve Rabushka'nın 1984'teki düz oranlı gelir vergisi beyannameleriyle konu edinmiştik. Fakat aşağıda verilmiş olan Kaldor'un önerdiği harcama vergisi beyanname örneği, Hall ve Rabushka'nın düz oranlı gelir vergisi beyannamesindeki kadar basit değildir.

Tablo 4. Örnek Harcama Vergisi Beyannamesi

(1) Yılbaşı banka dengesi ve nakit miktarı	
(2) Gelirler (ücret, maaş, ticari cari hesaplar, faiz ve kar payları ve mevcut gelir vergisi sisteminde vergilendirilen diğer gelir çeşitlerine ilave olarak miras, hediye, kumar kazançları vs.)	
(3) Borç alınan paralar veya kredi tahsilatları	
(4) Evler de dahil olmak üzere yatırımların satış hasılatları	
	Toplam Hasılat -----
Eksi (-):	
(5) Ödünç verilen paralar veya daha önce ödünç alınanların geri ödemesi	
(6) Evler de dahil olmak üzere yatırım harcamaları	
(7) Yılsonu banka dengesi ve nakit miktarı	
	Harcamalar Toplamı -----
Eksi (-):	
(8) Muafiyet ve indirimler	
(9) Dayanıklı tüketim malı harcamalarının sonraki yıllara yayılan kısmı	
Artı (+):	
(10) Daha önceki yıllarda satın alınan dayanıklı tüketim mallarının cari yıldaki ödemeleri	
	Vergilendirilebilir Harcamalar (Matrah) -----
Kaynak: Kaldor (1955: 192).	

Örnek beyannameden de görüleceği üzere Kaldor'un önerisi olan kişisel harcama vergisinde matrah genel hatlarıyla dört aşamada tespit edilebilmektedir. Bu aşamalar kişisel harcama vergisinin uygulanma yöntemleri (nakit akışı ve peşin vergi) bakımından farklılıklar gösterse de, yöntemler arasında uzun dönemde ödenen vergi açısından bir farklılık olmadığı söylenebilir. Uygulama yöntemlerindeki farklılıklara girmeksizin, harcama vergisinin beyanını dört aşamada özetleyebiliriz.

İlk aşamada kişinin elde ettiği tüm hasılat toplanmaktadır. Bu aşamada en önemli kalem faaliyet ya da çalışma gelirleri olarak ifade edebileceğimiz ücret, bankalardaki mevduat hesaplarından ve diğer kaynaklardan elde edilen faiz gelirleri ve diğer menkul kıymetlerin ödünç verilmesi ya da satışından elde edilen kazanç ve iratlar, kira gelirleri, işletme karları, telif haklarının satışı ya da kiralanmasından elde edilen kazançlar ve kar payları olarak sayılabilir. Bu gelir ya da iratların yanı sıra dönem başı banka dengesi ve bankadaki mevcut nakit tasarruflar, borçlanma ve kredi yoluyla elde edilen ödünçler, evler de dahil olmak üzere yatırımların satışından elde edilen hasılatlar, miras, şans oyunları ve hediyelerden elde edilen arazi kazançlar yukarıda saydığımız kazançlara eklenmekte ve toplam dönem geliri ya da beyannamedeki ifadesiyle "Toplam Hasılat" tespit edilmektedir.

İkinci aşamada ise toplam harcamaların bulunması maksadıyla hasılat toplamından, tasarruf niteliğinde olan ya da yatırım harcamaları gibi tüketimle ilgisiz olarak değerlendirilen harcamalar düşülmektedir. Bu nitelikteki kalemler ise beyannamede şöyle sayılmıştır: Verilen ödünçler, evler için yapılanlar da dahil olmak üzere yatırım harcamaları, dönem sonu banka dengesi ve bankadaki mevcut tasarruflar ve borç ödemeleridir. Bu kalemlerin toplam dönem gelirinden düşülmesiyle vergilendirilebilir harcama miktarı bulunmaktadır. Ancak bu tutar matrahı oluşturmaz. Çünkü bu tutardan sistem içinde yer verilmesi düşünülen bireysel ve toplumsal korumaya dönük indirim ya da istisnaların da düşülmesi gerekir. Üçüncü aşama bu tür tedbirleri içermektedir. Bu aşamada dayanıklı tüketim malları için yapılan harcamaların sonraki yıllara düşen kısmı, bağış ve yardımlar, sistemde yer verilecek olan diğer indirim ve istisnalar, ücretliler için uygulanabilecek olan geçim indirimi gibi vergi kolaylıklarıyla gelirin belli bir oranı vergilendirilebilir harcama miktarından düşülmektedir. Böylece kişilerin yıl içinde yaptıkları harcamaların değerlerini elde edilen gelir ve ödemeleri takip ederek belirlemek mümkün olacaktır (Kay and King, 1990: 100). Dördüncü aşamada ise daha önceki yıllarda satın alınan dayanıklı tüketim malları için cari yılda yapılan ödemeler harcamalar toplamına ilave edilmekte ve bu son toplam matrahı oluşturmaktadır.

Bu haliyle kişisel harcama vergisi matrahı, kısaca kesin harcamalara kaynaklık eden gelirin vergilendirilmesini hedef almaktadır. Bu vergileme yönteminde brüt gelirlerden o yılki net tasarrufların indirilmesi ile matrahı oluşturan toplam harcamalar bulunmuş olur. Bunun için net tasarrufların hesaplanması gerekmektedir. Kaldor'un beyannamesinde de zımni olarak yer alan net tasarruf hesabını, Pressman şu şekilde yapmıştır (1995: 5): Yılbaşı banka dengesi, daha önce verilen ödünçlerin geri ödemelerinden elde edilen paralar ve evler de dahil olmak üzere yatırımların satışından elde edilen hasıllar kişilerin o yılki harcanabilir varlıklarını oluşturmaktadır. Bu varlıklardan; dönem sonu banka dengesi, ödünç verilen paralar, evler de dahil yatırım harcamaları için ayrılmış harcanabilir varlıklar ve kredi geri ödemeleri gibi birikimleri düştüğümüzde o yılki net tasarrufları bulunabilir.

Kişisel harcama vergisi bireysel ve işletme kazançlara uygulanmaktadır. Bu sistemde de, gelir vergisinde olduğu gibi yukarıda anlattığımız şekilde bulunan matraha, adaletin sağlanması bakımından vergi indirim ve istisnaları ve çalışma geliri elde edenler için geçim indirimi uygulanabilir. Bulunan matraha yine gelir vergisinde olduğu gibi artan oranlı tarife uygulanması önerilmektedir. Kaldor'un (1980: 240) Hindistan için yaptığı artan oranlı tarife önerisinde; ilk dilime %25, en yüksek dilime ise %45 marjinal oranının uygulanması öngörülmüştür. O günün koşullarında söz konusu oranlar gelir vergisiyle denk sayılabilir ama günümüzde vergi oranlarının indirimi konusundaki küresel yaklaşım vergi oranlarının mümkün olduğunca düşürülmesi yönündedir.

Harcama vergisi sisteminde, artan oranlı tarifenin uygulanması ve pahalı dayanıklı tüketim malları için harcama yapılması durumunda bu tür pahalı malların satın alındığı yıllarda yüksek oranda vergi ödenmesi gerekmektedir. Yani harcama vergisinin konusuna giren harcama kavramı içerisinde dayanıklı tüketim malları için yapılan harcamalar da yer almakta ve bu durum hayat boyu belki kişisel yatırım olarak bile değerlendirilebilen otomobil, mobilya, beyaz eşya ve diğer dayanıklı tüketim malı alımlarını da verginin konusu içine almaktadır⁶. Ancak bu tür harcamalar aynı zamanda tasarruflar içinde de yer alabilir. Çünkü tasarrufların bina ekipmanı ve diğer değişik şekillerde değerlendirilmesi söz konusu olabilmektedir. Kişisel harcama vergisi sistemi içinde mükelleflerin belki yıllarca kullanabilecekleri dayanıklı tüketim malları için yaptıkları harcamaların, harcamanın yapıldığı yıl verginin matrahına dahil edilmesi verginin peşinen ödenmesi sonucunu doğuracaktır. Fakat mükellefler bu tür yüksek bedelle alacakları ürünleri vadeli veya ön ödemeli olarak, ya da finansal kiralama yoluyla alarak harcamalarını yıllara yayabilir ve vergiyi de yıllar itibarıyla ödeyebilirler. Lüks tüketim için satın alınan pırlanta, mücevher gibi ürünler için ise peşin vergi uygulamasına devam edilebilir. Kaldor “Harcama Vergisi” adlı eserinde bu problemi tanımlamış ve otomobil, mobilya, diğer dayanıklı tüketim malları, ev tamiratları ve dekorasyonu gibi yıllara yaygın fayda sağlayan tüketim harcamalarının yıllara yayılarak vergilendirilmesini önermiştir. Eserinde dayanıklı tüketim malı harcamalarının beş yıllık dönemde vergilendirilmesi durumunda mükellefler için problem olmayacağını belirtmiştir. Bu durumun ilk bakışta yönetsel problemler doğurabileceği söylene de, vergi müfettişlerinin bu durumu yakından incelemelerine gerek yoktur. Çünkü cari yılda bu tür harcamalarda sağlanan vergi kolaylığı, otomatik olarak mükellefin sonraki yıllarda vergilendirilebilir harcamalarını artıracaktır (Kaldor, 1955: 197).

Kişisel harcama vergisinin bir başka özelliği ise sermaye varlıklarının satışından elde edilen karların ancak harcamaları durumunda vergilendirilmeleri, yani bu tür kazançların yeniden yatırıma dönüştürülmesi durumunda ise bu kazançlar üzerinden vergilendirme yapılmamasıdır (Mecidov, 2001: 67-68). Ancak bu durum harcama vergisinin nasıl uygulandığına yani nakit akış vergisi ve peşin harcama vergisi yaklaşımlarına bağlı olarak değişmektedir. Aşağıda bu yöntemlere ilişkin diğer ayrıntılar özetlenmiştir.

3.2. Kişisel Harcama Vergilemesi Yöntemleri

Harcama vergilerinin uygulanmasında farklı alternatifler söz konusu olabilmektedir. Kaldor, “Harcama Vergisi” (1955: 45) ve “Harcama Vergisine Yeni Bir Bakış” (1980: 232-235) adlı eserlerinde, Haig-Simons’un kapsamlı gelir vergilemesi önerisindeki vergileme ölçütü olarak belirlediği “ekonomik güç” yerine, kendi önerisi olan kişisel harcama vergisinde “harcama gücü”⁷

ölçütünün kullanıldığını ifade etmiştir. Literatürde harcama gücünün vergilendirildiği kişisel nitelikli olan *iki aşamalı harcama vergisi (two-tier expenditure tax)*, *nakit akış vergisi (cash flow tax)*, *peşin harcama vergisi (yield exemp tax)*, *ömür boyu harcama vergisi (lifetime expenditure tax)* gibi farklı uygulama şekilleri ve *sınırsız tasarruf indirimi vergisi (unlimited saving exempt tax)* gibi farklı vergileme yöntemleri söz konusudur. Kişisel harcama vergisi uygulamalarında yöntem farklı olsa da amaç gelir yerine tüketimin vergilendirilmesidir.

Kay ve King, kişisel harcama vergilemesinde gelirin ve harcamanın tespit edilmesindeki güçlük nedeniyle, kişisel harcama vergisinin yıllık uygulanması yerine bu verginin “ömür boyu harcama vergisi” olarak uygulanmasını önermişlerdir (1990: 90). Böyle bir uygulama uzun dönemde yani ömür boyu dönemde gelir ve harcamayı birbirine eşitlemekte, yani arasındaki farkı ortadan kaldırmaktadır. Meade komitesi, bu durumu iki aşamalı harcama vergisi (two-tier expenditure tax-TTET) olarak isimlendirmiştir (1978: 179).

Tüketimi matrah olarak esas alan dolaysız bir vergi niteliği taşıyan nakit akış vergisi ise, kurumlar vergisi de dahil olmak üzere gelir vergisi sisteminin alternatiflerinden biridir (Gökbunar, 1997: 306). Nakit akış vergisinde matrah tüketimi esas almakta ve bu uygulamada tasarruflar yatırımlara dönüştürülecek hesaplarda tutulması ve harcanmaması şartıyla vergilendirilmemektedir (Karayılmazlar, 2001: 138). Bu sistemde verginin tüketim bazlı olması ve vergi yükünün iktisadi rant üzerinde kalması nedeniyle bu verginin sermaye birikimi açısından tarafsız olduğu da vurgulanmaktadır (Akaya, 1998: 230).

Kişisel gelirler ve işletme kazançlarına uygulanabilen nakit akış vergisinde, gelir kaynağı çalışma kazancı ve sermaye kazancı olabilmekte ve tasarruflardan elde edilen bütün faiz ve diğer getiriler kişisel gelire ve matraha dahil edilmekte ancak bu kazançlar harcandığında vergilendirilmektedir (Freebairn and Valenzuela, 1998: 6-7). Bu sistemde anapara ve faiz ödemeleri vergi matrahından düşülebilirken, borçlanma yoluyla elde edilen gelirler de matraha dahil edilmekte, yani tüketime eşit olan bir nakit akışı, vergi matrahını oluşturmaktadır (Karayılmazlar, 2001: 138-139). Bu matrah içinde dayanıklı tüketim malı alımlarına dönük harcamaların da olması ve bu tür harcamaların tasarruf mu yoksa harcama mı oldukları konusundaki tartışmaların varlığı, bu harcamaların matraha ne şekilde dahil edileceği konusunda tereddüt yaratmıştır. Harcama vergisini savunanlar dayanıklı tüketim malı harcamaları için peşin vergi uygulanmasını önermişlerdir.

Peşin vergi uygulamasında ise sermaye gelirleri dışında kalan, ücret ve emekli aylıkları gibi emek gelirleri vergi matrahını oluşturmakta ve vergi, tasarrufların indirilmesine izin verilmeksizin peşin olarak ödenmektedir

(Karayılmazlar, 2001: 139). Bu nedenle bu yöntem ücret vergisi olarak da isimlendirilmektedir. Kişisel gelirler ve işletme gelirlerine uygulanabilen bu yöntemde vergi matrahı, çalışma gelirlerinden oluşmakta ve tasarruflardan elde edilmiş faiz kazançları gibi sermaye stokundan türetilmiş kazançlar ya da sermaye gelirleri vergiden bağışık (muaf) tutulmaktadır (Freebairn and Valenzuela, 1998: 6-7). Bu muafiyet elde edilen getirilerin harcanması durumunda da devam etmektedir. Yani faizler, kar payları ve diğer sermaye kazançları vergi matrahının dışında bırakılacak ve aynı zamanda borçlanmanın vergisiz kalma durumunu önlemek için faiz ödemeleri de matrahtan indirilemeyecek, böylece tasarrufların indirilmesine de gerek kalmayacaktır (Karayılmazlar, 2001: 139). Ayrıca peşin harcama vergisi yaklaşımında; yatırım harcamalarının yıl içinde gider olarak yazılmasına ya da indirilmesine müsaade edilmiştir. Peşin harcama vergisi tabanı çalışma gelirlerini hedef alsa da (bu yüzden literatürde ücret vergilerinin alternatifi olarak görülmektedir) bu modelde sermaye kazançlarının vergilendirilmesi gerekmez (Freebairn and Valenzuela, 1998: 7). Nakit akış ve peşin harcama vergisi uygulamasında yukarıda dolaylı olarak ifade ettiğimiz gibi en önemli fark vergi tabanında ve tasarruflardan elde edilen getirilerin vergilendirilmesinde ortaya çıkmaktadır.

Kişisel harcama vergisinin bir diğer alternatifi ise “Sınırsız Tasarruf İndirimi Vergisi”⁸ önerisidir. Bu yöntemin hem gerçek kişilerin, hem de işletmelerin vergilendirilmesinde kullanılması önerilmektedir. Sistem kişisel harcama vergisi ve işletmelerin işlemleri üzerinden alınan katma değer vergisi bileşiminden oluşmaktadır (Gale, 2002: 10). Sınırsız tasarruf indirimi vergisinin tabanında ücretler, faiz, kar payı, hisse senedi ve diğer varlıkların satışından elde edilen kazançlar yer almaktadır. Bu sistemde tüm düzeydeki tasarruflar vergilendirilmemekte ve tasarruf edilmiş gelir sadece bir defa vergiye tabi olmaktadır. Vergi matrahından eğitim harcamaları ve mortgage faizleri gibi bazı giderler ile sınırlı aile indirimi düşülmesine müsaade edilmiştir. Verginin işletme düzeyinde matrahı ise; yurt içi satışlardan elde edilen kazançlardan, ihracat gelirleri ve demirbaş harcamaları düşülerek bulunmaktadır.

Sonuç olarak özetlemek gerekirse; Freebairn ve Valenzuela’ya göre (1998: 9) kişisel harcama vergisini, diğer yöntemlerden ayıran üç temel farklılık vardır. Bu farklılıklardan ilki, kapsamlı gelir vergisinin tasarrufları vergilendirmesiyle ilgilidir. Bu sistemde tasarruf hem gelir olarak elde edildiğinde, hem de getiri sağladığında vergilendirildiğinden çifte vergilemeye neden olmaktadır. Oysa kişisel ya da dolaylı harcama vergilerinde tasarruflar ya vergi dışı bırakılır ya da peşin vergi uygulamasında olduğu gibi, sadece bir defa vergilendirilirler. Bunun uygulamanın sonucu olarak ortaya çıkan ikinci farklılık ise, gelir vergisindeki vergi tabanı ya da vergi matrahının, tasarrufları da vergilendirmesi dolayısıyla, harcama vergilerinden büyük olmasıdır. Üçüncü farklılık ise, kişisel harcama vergileri kişisel ve artan oranlı uygulanabilirken;

dolaylı harcama vergileri düz oranlıdır ve yansıtılabilirler. Başlangıçta söylediğimiz gibi dolaylı vergiler sınırsız yansıma, azalan oranlı etki ve gayri şahsi özelliği ile kişisel vergilerden oldukça farklı özelliği olan vergilerdir. Dolaylı tüketim ve nakit akış vergileri arasında vergileme adaleti açısından, nakit akış vergisinin, kişisel nitelikli oluşu ve yansıtılmaması nedenleriyle daha üstün özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

Harcama vergilemesinde birbirine alternatif olan bu iki yöntem gerçek kişilerin vergilendirilmesi için öngörülmüştür. Ancak bu yöntemlerden nakit akış vergisi, kurumlar vergisi için de önerilmektedir. Meade Raporu'nda, kurumlar vergisi yerine uygulanması önerilen nakit akış vergisi için vergi tabanını farklılaştıran “Reel Tabanlı”, “Reel ve Mali Tabanlı” ve “Hissedar Tabanlı” olmak üzere üç farklı uygulama ortaya konulmuştur (Shome and Schuttle, 1993: 643).

4. ALTERNATİF VERGİ SİSTEMLERİNİN REFORM HEDEFLERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Vergilemenin öncelikli amaçları adil, etkin ve basit bir vergi sistemi oluşturmaktır. Klasik maliye teorisinde vergilemeden beklenen bu amaçlar (vergileme ilkeleri) vergi reformlarına da kaynaklık etmektedir. Literatürdeki vergi reformu yaklaşımları da bu amaçları doğrular niteliktedir. Örneğin Neumark (1975: 112-130) vergi reformlarına yol gösterecek beş ana ilkedden⁹ bahsetmekte; Stiglitz (2000: 694) vergi reformlarını üç ana bileşene¹⁰ ve Edwards (2005: 1-15) üç ana amaca¹¹ göre değerlendirmekte; AICPA (2001: 9-14 ve 2005: 10-13) vergi sistemlerin analizi, değişimi ve reformunun on temel vergileme prensibine¹² uygun olmasını tavsiye etmektedir. Bu önceliklere ilave olarak; yapılacak olan reformun kapsamına, ülkelerin gelişmişlik düzeyine, uluslararası ya da ulusal ekonomik, mali ve sosyal konjonktüre göre değişen başka amaçlar da eklenebilmektedir. Bu doğrultuda özellikle gelişmekte olan ülkeler bakımından günümüz vergi reformlarının, basitlik, etkinlik ve adaletin sağlanması yanında, ekonomik büyümenin sağlanması, yabancı yatırımların artırılması, vergi tabanının genişletilmesi, kayıt dışı ekonominin küçültülmesi, çifte vergilendirmenin önlenmesi gibi hedeflere yöneldiği görülmektedir.

Çalışmamızda incelediğimiz alternatif gelir vergisi sistemlerinin bu hedefleri gerçekleştirmedeki öncelikleri farklı olsa da saydığımız hedeflere ulaşmak için tasarlandıkları söylenebilir. Ancak Tablo 5'den de görüleceği üzere incelediğimiz alternatif vergi sistemlerinin, reform hedeflerinin öncelikleri bakımından bazı farklılıkları söz konusudur. Ancak vergi reformlarının son 20 yıllık gelişimine baktığımızda küreselleşmenin artması sonucu bu dönemde uygulanan vergi sistemlerinin (ikili gelir vergisi ve düz

oranlı gelir vergisi) öncelikleri bakımından da benzediği ve bu sistemlerin etkinliğin sağlanması amacı etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Aşağıdaki tabloda bu durum daha net bir biçimde ortaya konulmuştur. Tablodan da görüleceği üzere üç sistemin de ortak birincil önceliği vergi sisteminin etkinliğinin sağlanmasıdır. Ancak düz oranlı vergi sisteminin; vergi oranlarını olabildiğince düşürerek tüm kazanç ve iratları aynı oranda vergilendirmesi, daha sade ve kolay uygulanabilen bir sistem öngörmesi ve basitlik ilkesine diğer sistemlere göre daha çok öncelik tanınması nedenleriyle etkinliğin sağlanmasında daha etkili bir sistem olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Alternatif Gelir Vergisi Sistemlerinde Reform Öncelikleri

Reform Hedefleri	Düz Oranlı Vergi Sistemi			İkili Vergi Sistemi			Harcama Vergisi Sistemi		
	Birincil Öncelik	İkinci Öncelik	Amaç Dışı	Birincil Öncelik	İkinci Öncelik	Amaç Dışı	Birincil Öncelik	İkinci Öncelik	Amaç Dışı
Basitliğin Sağlanması	+				+			+	
Adaletin Sağlanması		+			+		+		
Etkinliğin Sağlanması	+			+			+		
Ekonomik Büyüme ve Refah Artışı	+			+				+	
Yabancı Sermaye Yatırımlarının Artması	+			+				+	
Vergi Tabanının Genişletilmesi	+			+					+
Kayıt Dışı Ekonominin Küçülmesi		+			+				+
Politik Çıkarların Sona Erdirilmesi		+				+			+
Çifte Vergilemenin Önlenmesi		+		+			+		
Kamu Finansman İhtiyacının Tatmini			+			+			+

Ekonomik büyüme, yabancı sermaye yatırımlarının artırılması ve vergi tabanının genişletilmesi hedefleri de etkinlik ilkesini tamamlayıcı niteliktedir. Kişisel harcama vergisi sisteminde ise tasarrufların tespitinin gelirin tespitinden daha zor olması sistemi karmaşıklaştırmakta, ayrıca sistemin adalet ve eşitlik ilkelerini birincil öncelik olarak ele alması etkinlik ilkesinden de bazı tavizlerin verilmesi anlamına gelmektedir. Bu sistemin küresel sermaye hareketlerinin olmadığı 1950-60'lı yıllarda literatüre ve uygulamaya kazandırılması nedeniyle yabancı sermaye yatırımlarını ve ekonomik büyümeyi artırma gibi hedeflere yeterince ağırlık vermediği bilinmektedir.

İncediğimiz alternatif vergi sistemleri bakımından dikkate çeken bir diğer nokta ise bu sistemlerin kamu finansmanı ihtiyacını tatmin etme kaygısı taşımamalarıdır. Çünkü her üç sistemin de dezavantajları arasında yeni sistemin hasılat kaybı yaratma riski sayılabilir. Düz oranlı ve ikili vergi sistemlerinde bu

dezavantaj etkinlik artışı, ekonomik büyüme ve vergi itaatindeki artışlarla dolaylı da olsa çözülmeye çalışılmaktadır.

Dünyadaki son dönem vergi reformu uygulamalarına baktığımızda, reform yapan ülkelerin kapsamlı gelir vergisi sisteminden kısmen ya da tamamen ayrıldıkları söylenebilir. Son 20 yıllık dönemde küreselleşme sürecinin hızlanması, sermayenin ve doğrudan yatırımların akışkanlığının artmasına ve vergi rekabetinin hız kazanmasına neden olmuştur. Ülkeler koruma amaçlı olarak mevcut artan oranlı vergi sistemleri içinde; sermaye kazançlarını ayrımcı vergilendirmeye başlamış, vergi oranlarını düşürmüş, yabancı sermaye ve ayrıcalıklı sektörler için vergi kolaylıkları getirmiş veya bu olanakları sağlayan düz oranlı ya da ikili gelir vergisi sistemlerine geçmiştir. Günümüzde saydığımız bu eğilimler vergi rekabetinin konusunu oluşturmaktadır. Özellikle Avrupa'daki gelişmekte olan ülkelerde 2000 sonrası dönemde yoğunlaşan vergi rekabeti, önemli bir kısmı geçiş ekonomisi olan bu ülkelerin vergi oranlarını düşürme, vergi sistemlerini basitleştirme yarışına girmelerine neden olmuştur. Bu yarışın en çarpıcı örneği düz oranlı gelir vergisi reformlarıdır. 1994 yılına kadar dünyada sadece dört küçük ülkenin uyguladığı düz oranlı vergi sistemi, 2000 sonrasında özellikle Rusya'nın da bu sisteme geçmesiyle günümüzde, Doğu Avrupa ve Merkezi Asya ülkeleri arasında yaygın bir şekilde uygulanmaya başlamış ve dünyada kapsamlı gelir vergisi sisteminden sonra en yaygın vergi sistemi haline gelmiştir. Benzer şekilde İskandinav ülkelerinde farklılıklarla uygulanan ikili gelir vergisi sistemi, sermaye ve yatırım çekebilmek maksadıyla, sermaye gelirlerini düşük, çalışma gelirlerini artan oranlı tarifede vergilendirmektedir. Hollanda, Fransa, İtalya, Almanya gibi bazı gelişmiş Avrupa ülkelerinin ise sermaye tutabilmek amacıyla ikili vergi sistemini kendilerine uyarladıkları görülmektedir. Vergi sistemlerini reforma tabi tutan ülkeler genellikle reformla uygulamaya koydukları sistemi değişik toplumsal, ekonomik ya da siyasi sebeplerle teorideki asıllarına uygun olarak yasalaştıramamışlardır. Örneğin kapsamlı gelir vergisi ve ikili vergi sistemlerini saf manada uygulayan ülke yoktur ve OECD ülkelerinin çok büyük bir çoğunluğu yarı kapsamlı gelir vergisi ya da yarı ikili sistem olarak karakterize edilebilecek bir uygulama içindedirler (OECD: 2006, s.81).

Kişisel harcama vergisi sistemine ise kısa dönemli Hindistan ve Sri Lanka uygulamaları dışında 1960'lardan bu yana başvurulmamıştır. Ancak bu sistem kapsamlı gelir vergisi sisteminin güçlü alternatiflerinden biri olarak literatürde tartışılmaya devam etmektedir.

SONUÇ

Son yıllarda gelir vergisi alanında vergi reformu yapan ve yapmayı düşünen ülkelerde ve literatürde en çok gündeme gelen düz oranlı gelir vergisi, iki oranlı gelir vergisi ve kişisel harcama vergisi alternatifleri gelir vergisi uygulamasında etkinlik, adalet ve basitlik açısından sonuçlarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Ülkelerin vergi reformları aracılığıyla ulaşmak istediği başka hedefler de bulunmasına rağmen söz konusu bu üç hedefin reformların sonuçları açısından en temel kriterler olduğu görülmektedir.

Ele alınan üç alternatif vergi reform önerisinden kişisel harcama vergisinin hem uygulama mantığı hem de uygulayan ülke örnekleri, bu alternatifin uygulanabilirliğinin zayıf olduğunu düşündürmektedir. Ancak diğer iki alternatifin küresel gerçeklere ve vergileme eğilimlerine uygun olduğu ve çok sayıda uygulama örneği ile de uygulanabilirliği konusunda her hangi bir şüpheyi yer bırakmadığı söylenebilir.

Türkiye’de son yıllarda gelir vergisi tarifesinde yapılan değişikliklerle yaşanan vergi rekabetine aktif şekilde katılmaktadır. Ancak bu güne kadar yapılan değişiklikler düz oranlı ya da iki oranlı gelir vergisi reformlarından daha farklı olarak artan oranlı bir tarife yapısı içerisinde oranların azaltılması ve dilim sayısının azaltılmasına dönüktür. Zaman içerisinde bu tarife değişiklikliğinin Türk gelir vergisi sisteminin reform ihtiyacına cevap verip veremeyeceği daha iyi değerlendirilebilecektir. Ancak gelir vergisi sisteminin yapısı ve sonuçları ile artan küresel mali rekabetin Türkiye’de söz konusu iki alternatif eğilimden birisine daha da yaklaşma anlamına gelecek bir değişiklik zorunlu kılacağı düşünülmektedir.

NOTLAR

¹ Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkan başlıca düz oranlı vergi önerileri: Army – Shelby Önerisi, Kemp Önerisi, Gramm Önerisi, Forbes Önerisi, Mack Önerisi, Domenici – Nunn Önerisi, Lugar Önerisi ve Gephardt Önerisidir.

² Üniter gelir vergisi uygulamasında toplam safi gelirin vergilendirilmesinde ikili bir tarife yapısı ile gerçekleşiyorsa bu sisteme “çift elemanlı üniter gelir vergisi sistemi” denir. Bu sistemde değişik gelir unsurlarından elde edilen gelirler toplandıktan ve safi kazanç tespit edildikten sonra bu miktara önce tek oranlı bir tarife, gelirin belirli bir tutarı aşması halinde ise ayrıca artan oranlı tarife uygulanarak ek vergileme (surtax) yapılmaktadır (Ortaç: 2000).

³ Hollanda’nın 2001 yılında yasalaştırdığı yeni gelir vergisi sistemi “Box System” olarak tanıtılmıştır. Ama bu sistem ikili gelir vergisi sisteminin ideal tipine yakındır.

⁴ Vergi Arbitraji: Mükelleflerin vergi sistemi içinde yer alan indirim, istisna ve muafiyetlerin sağladığı vergi avantajlarından yararlanarak vergisini az ya da hiç

ödememesidir. Bu durum vergi sisteminin kaynak tahsisini olumsuz etkilemesine neden olan vergiden kaçınma yollarından biridir.

⁵ $Y = C + W$ (Y: Geliri, C:Tüketimi, W: Servetteki değimi ifade etmektedir.)

⁶ Gayrimenkul alımları ise yatırım harcamaları içinde yer aldığından, kişinin ev alması durumunda böyle bir problem oluşmamaktadır.

⁷ Kaldor 1978 tarihli eserinde harcama vergisinde vergileme ölçütünün gelir, harcama, sermaye kazancı, net servet, alınan hediyeler ve miras gibi pek çok kritere dayandığını ve harcama gücünü temsil eden bu unsurların harcama vergisi için “çok kriterli” sistem oluşturduğunu ifade etmektedir.

⁸ Bu sistemin bir benzeri ABD’de “President’s Advisory Panel on Federal Tax Reform” adlı panel öncesinde (11 Mayıs 2005), Barry K. Rogstad tarafından “The Simplified Unlimited Saving Allowance Tax-SUSAT” adıyla önerilmiştir. (http://govinfo.library.unt.edu/taxreformpanel/meetings/docs/rogstad_052005.ppt)

- ⁹ a. Vergi sistemi basit ve anlaşılır olmalı,
b. Vergi sistemi şeffaf ve denetlenebilir olmalı,
c. Vergi sistemi esnek olmalı,
d. Vergi sistemi etkin olmalı,
e. Vergi sistemi adil olmalıdır.

¹⁰ Stiglitz’e göre vergi reformlarının adalet, etkinlik ve basitlik olmak üzere üç ana bileşeni vardır.

¹¹ Edwards (2005)’e göre vergi reformları basitlik, etkinlik ve sınırlı devlet ilkelerini gerçekleştirmeyi amaçlar.

¹² AICPA’nın (2005-American Institute of Certificated Public Accountants) tavsiye ettiği bu ilkeler: Basitlik, Adalet, Ekonomik Büyüme ve Etkinlik, Tarafsızlık, Saydamlık ve Öngörülebilirlik, Vergi İtaati, İktisadilik, Verimlilik, Kesinlik, Uygunluk.

KAYNAKÇA

AICPA (2001) **Guiding Principles of Good Tax Policy: A Framework for Evaluating Tax Proposals**, New York: American Institute of Certified Public Accountants Inc.

http://www.aicpa.org/download/members/div/tax/Tax_Policy_stmt1.pdf,

Erişim: 24.05.2009.

AICPA (2005) **Understanding Tax Reform: A Guide to 21st Century Alternatives**, New York: American Institute of Certified Public Accountants Inc.

Akkaya Ş. (1998) “Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Vergi Sisteminin Değerlendirilmesi ve Bu Ülkelerdeki Vergi Yapısının Kantitatif Analizi”, **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, No:4100, Otuzyedinci Seri, Yıl: 1996-1997, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Aktan, C.C. (1994) “Arz Yönlü İktisat Teorisinde Düz Oranlı Vergi ve Nakit Akış Vergisi Önerileri”, **Politik İktisat**, İstanbul: Takav Matbaası, 118-129.

Boadway, R. (2005) “Income Tax Reform for a Globalized World: The Case for a Dual Income Tax”, **Journal of Asian Economics**, 16(6), 910-927.

- Cabre, J.M.D. (2003) "The Dual Tax As A Flat Tax With A Surtax on Labour Income", **Papales de Trabajo del Instituto de Estudios Fiscales**, PTN. 4/03, Barcelona: Universidad de Barcelona.
- Cnossen, S. (1999) "Taxing Capital Income in The Nordic Countries: A Model for The European Union", **FinanzArchiv: Public Finance Analysis**, 56(1), 18-50.
- Dunn, D. (2006) "Flat Tax Fiasco", <http://www.wordwiz72.com/flattax.html>, Erişim: 11.11.2007.
- Edwards, C. (2005) **Options for Tax Reform**, Policy Analysis, No:536, 24 February 2005, Washington D.C.: CATO Institute.
- Emes, J.J. Clement, P. Basham and D. Samida (2001) **Flat Tax: Principles and Issues**, Critical Issues Bultein, Vancouver: The Fraser Institute.
<http://www.flattax-europe.eu/yliko/pdf/essays/essay3.pdf>, Erişim: 24.05.2009.
- Feld, A. (1995) "Living With the Flat Tax", **National Tax Journal**, 48(4), 603-617.
- Ferhatoğlu, E. (2003) "Gelir Teorileri Bağlamında Avrupa Birliği ve Türkiye'deki Gelir Tanımlaması ve Sonuçlar: Karşılaştırmalı Bir Analiz", **e-akademi**, 19(Eylül).
- Freebairn, J. and R. Valenzuela (1998) "A Progressive Direct Expenditure Tax", **Melbourne Institute Working Paper**, No: 13/98, Melbourne: Melbourne Institute.
- Freidman, M. (2008) **Kapitalizm ve Özgürlük**, (Çev: D. Erberk ve N. Himmetoğlu), İstanbul: Plato Yayınevi.
- Foster, J.D. (1995) "A Friendly Critique of The Flat Tax", <http://www.hoover.org/publications/policyreview/3565467.html>, Erişim 24.05.2008.
- Gale, W.G. (2002) **The Tax Treatment of Foreign Income: Issues and Options**, United States House of Representatives Committee on Ways and Means Subcommittee Select Revenue Measures, 9 Mayıs 2002.
<http://www.brookings.edu/views/testimony/gale/20020509.pdf>, Erişim: 24.05.2009.
- Genser, B. (2006) **The Dual Income Tax Implementation and Experience in European Countries**, Conference of Alternative Methods of Taxing Individuals, Andrew Young School of Policy Studies, Annual Conference on Public Finance Issues, 7-9 Haziran 2006, Atlanta: Georgia State University.
- Genser, B. and D. Schindler (2007) "Dual Income Taxation as a Stepping Stone Towards a European Corporate Income Tax", **Center of Finance and Econometrics Discussion Paper**, No: 07-05, Konstanz: University of Konstanz, <http://ideas.repec.org/p/knz/cofedp/0705.html>, Erişim: 10.02.2008.

- Gerçek, A. (1999) “ABD’de Vergi Reformu Tartışmaları ve Tek Oranlı Vergi (Flat Tax) Sistemi”, **DEÜ İİBF Dergisi**, 14(1), 125-136.
- Giray, F. (2006) “Düz Oranlı Vergi ve Uygulamaları”, 15/06/2006, **E-Yaklaşım**, (<http://www.muhasibetr.com/ozelbolum/020,24.05.2008>).
- Gökbunar, A.R. (1997) “Türk Vergi Sisteminde Reform Gereği”, **Prof.Dr. Nezihe SÖNMEZ’e Armağan**, İzmir: DEÜ İİBF Maliye Bölümü, 301-324.
- Hadler, S., C. Moloi and S. Wallace (2007) “Flat Rate Taxes: A Policy Note”, Andrew Young School of Policy Studies, **International Studies Program Working Paper**, 07-06, March 2007.
- Hall, R.E. and A. Rabushka (1995) **The Flat Tax**, (2nd ed.), California: Stanford University, Hoover Institution Press.
- Kaldor, N. (1955) **An Expenditure Tax**, London: George Allen and Unwin.
- Kaldor, N. (1980) **Reports on Taxation I**, London: Duckworth.
- Karayılmazlar, E. (2001) **Düz Oranlı Gelir Vergisi ve Alternatiflerin Türkiye Açısından Tartışılması**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Kay, J.A. (1990) “Tax Policy: A Survey”, **The Economic Journal**, 100 (March), 18-75.
- Kay, J.A. and M.A. King (1990) **British Tax System**, New York: Oxford University Press.
- Kelley, P.L. (1970) “Is An Expenditure Tax Feasible”, **National Tax Journal**, XXIII(3), 237-253.
- Meade, J.E. (1978) **The Structure and Reform of Direct Taxation**, The Institute of Fiscal Study (IFS), Report of Committee Chaired by Professor J. M. Meade, London: George Allen and Unwin.
- Mecidov, Z. (2001) **Harcama Vergilerinin Gelir Vergisini İkame Gücü**, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Metcalf, G.E. (1999) “Consumption Taxation,” in J. R. Ebel, and J. Gravelle (eds.), **Encyclopedia of Taxation and Tax Policy Codes**, Washington D.C: Urban Institute Press.
- Mitchell, D.J. (2005) “A Brief Guide to The Flat Tax”, <http://www.heritage.org/Research/Taxes/bg1866.cfm?renderforprint=1>, Erişim: 11.11.2007.

- Morinobu, S. (2004) “Capital Income Taxation and Dual Income Tax”, **PRI Discussion Paper Series**, No: A4A – 17, Tokyo: Policy Research Institute.
- Nazalı, E. (2007a) “Gelir Vergisi Sistemlerindeki Değişimlerin Arkasında Yatan Nedenler ve Dünyada Gelir Vergisi Uygulaması Konusunda Uygulanmakta Olan Sistemler (II)”, **Vergi Dünyası**, 305(Ocak), 82- 89.
- Nazalı, E. (2007b) “Gelir Vergisi Sistemlerindeki Değişimlerin Arkasında Yatan Nedenler ve Dünyada Gelir Vergisi Uygulaması Konusunda Uygulanmakta Olan Sistemler (III)”, **Vergi Dünyası**, 306(Şubat), 100- 106.
- Neumark, F. (1975) **Vergi Politikası**, (Çev. İ. Cankorel), İstanbul: Filiz Kitabevi.
- OECD (2006) **Fundamental Tax Reform of Personal Income Tax**, OECD Tax Policy Studies, No:13, Paris: OECD.
- Ortaç, R. (2000) **Gelir Vergisinin Üniter Yapısı**, Ankara: Gazi İİBF Yayınları.
- Owens, J. (2006) **Fundamental Tax Reform: An International Perspective**, OECD’s Center for Tax Policy & Administration, No:13, Paris: OECD.
- Piper, S. and C. Murphy (2005) “Flat Personal Income Taxes: Systems in Practice in Eastern European Economies”, **Economic Round-up**, Spring, 37-52.
- Pressman, S. (1995) “The Feasibility of An Expenditure Tax”, **International Journal of Social Economics**, 22(8), 3-15.
- Rogstad, B.K. (2005) “The Simplified Unlimited Saving Allowance Tax-SUSAT” http://govinfo.library.unt.edu/taxreformpanel/meetings/docs/rogstad_052005.pdf, Erişim: 24.8.2009.
- Sarioğlu, F. (2002) “Vergi Sisteminin Bütünselliği ve Artan Oranlılık”, **Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, 4(1), 219-228.
- Sease, D.R. ve T. Herman (1996) **The Flat Tax Primer: A Nonpartisan Guide to What it Means for The Economy, The Government-and You**, New York: Viking.
- Shome, P. and C. Schuttle (1993) “Cash Flow Tax”, **IMF Staff Papers**, 40(3), 638-662.
- Stiglitz, J.E. (2000) **Economics of Public Sector**, Newyork/London: WW Norton & Company.
- Vergi Konseyi (2006) **Gelir Vergisi Sisteminin Yeniden Oluşturulması Çabaları**, Ara Rapor, 7 Temmuz 2006.